

BOEKBESPREKINGEN

Miscellanea Geologica Coriovallana; samengest. door M.J.M. Bless en J. van den Bosch. Uitgave Stichting TH Aken, 1981. 112 pag. Prijs: f 5,50.

Dit boekje, dat werd uitgegeven ter gelegenheid van het betrekken van de nieuwe behuizing aan de Voskuilenweg te Heerlen door het Geologisch Bureau aldaar, bevat zeventien opstellen over de geschiedenis van het Geologisch Bureau en over diverse aspecten van de geologie in Limburg. Het boekje opent met een overzicht over de mogelijkheden voor Limburgse studenten om in het nabijgelegen Aken geologie te studeren. De TH Aken heeft op dat gebied een goede naam opgebouwd, die tot ver over de grenzen reikt.

Een onderwerp, dat men misschien niet direkt in een dergelijke bundel zou verwachten is het wichelroede-lopen. In de twintiger jaren werd een bepaald soort wichelroede, de Schermulypolarisator, zonder succes beproefd om er o.a. steenkool mee op te sporen.

Naast een uitgebreid overzicht over de in Limburg voorhanden zijnde delfstoffen, over grondwater en mineraalwater, vindt men ook verhalen over verschillende soorten van geologisch onderzoek in heden en verleden. In dit verband kan gewezen worden op de rekonstrukties van Carboon-landschappen en op een fragment van een geologische kaart uit 1858.

Met behulp van tekeningen en foto's kan men proberen zelf gevonden vissetanden uit het Krijt en Tertiair van Limburg te determineren, dan wel planten van de vroegere steenkoolsoorten. Dit laatste overigens zonder erg diep op dit vrijwel onuitputtelijke onderwerp in te gaan.

Voor diegenen, die het niet willen laten bij het lezen van dit boekje alleen, is er een suggestie om een geologische excursie door oostelijk Zuid-Limburg te maken, die U dit land met andere ogen leert zien.

Het boekje is verkrijgbaar aan de balie van het Natuurhistorisch Museum. Warm aanbevolen.

A. M.

Gidstam, Björn, en Bertil Wahlin. Vogels; 341 Europese vogels. Vert. en bew. door Meindert de Jong. Zutphen, Thieme, 1981. 269 blz., afbn., reg. Prijs: f 39,50.

De eerste reactie was: alweer een vogelgids; immers in de laatste decennia verschenen reeds verscheidene soortgelijke vogelboeken. Toch kan dit naslagwerk in handig jaszakformaat de toets der vergelijking goed doorstaan. De afbeeldingen, zeer fraai en goed van kleur geven op zich veel informatie, vooral ook waar het gaat om verschillen in het verenkleed tussen mannetje en vrouwtje, zomer-, winter- en/of jeugdkleed. Bepaalde kenmerken waarop gelet moet worden, zoals bijvoorbeeld specifieke vleugeltekening en vliegbeeld is voor de meeste vogels eveneens afgebeeld. De tekst is beknopt gehouden, maar geeft wel veel informatie over kenmerken, geluid, biotoop, broedgegevens, voedsel, verspreiding en trekbewegingen. Voor elke

soort laat een kaartje het verspreidingsgebied zien, terwijl het overwinteringsgebied bovendien nog apart hierop is aangegeven. Heel praktisch is ook dat de voedingswijze voor elke vogel door middel van symbolen is weergegeven. Vanzelfsprekend ontbreekt ook niet een register van Nederlandse namen van alle besproken vogels als ook een van de wetenschappelijke namen. Jammer is het wellicht dat de schrijvers zich beperkt hebben tot de behandeling van vogelsoorten van Midden- en Noord-Europa. Daardoor is bijvoorbeeld de interessante groep Gieren - waarvan gelukkig nog een viertal in Europa broedend voorkomt - buiten beschouwing gelaten. Toch kan gezegd worden dat de auteurs een gedegen stuk werk geleverd hebben dat alleszins aanbeveling verdient.

H. Th.

Hensels, L.G.M. Drachtplantengids voor de bijenteelt. Wageningen, Pudoc, 1981. 125 blz., afbn., reg. Prijs: f 25,-.

Bijen zijn van essentieel belang voor de instandhouding van talloze plantensoorten doordat zij bestuiving en daardoor bevruchting mogelijk maken. In dit boek heeft de auteur, een bekende in de bijenteelt en ook in het Genootschap, de planten die als voedselbron voor de bijen dienen (de drachtplanten) geïnventariseerd. Tot nu toe moest de imkerij zich tevreden stellen met buitenlandse en daardoor niet aan de Nederlandse situatie aangepaste literatuur. Het grootste deel van het boek wordt ingenomen door een opsomming van alle drachtplanten in Nederland. Gegroepeerd naar bloeiseizoenen passeren de soorten de revue waarbij voor imkers relevante informatie (zoals nectar- en stuifmeeldracht, bloeitijd, cultuuraanwijzingen, kleur van het stuifmeel) gegeven wordt. Bovendien worden de hulpdrachtplanten en de drachtplanten onder de tuinkruiden en geneeskrachtige kruiden beschreven. Het geheel wordt vooraf gegaan door enkele algemene hoofdstukken over de voedselvoorziening van bijen, hun werkgebied, bestuiving en bevruchting bij planten, de bijenweide, het plaatsen van bijenvolken, het reizen met bijen, het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen en de naamgeving in de botanie. Het boek is door de auteur zelf van goedgekozen kleurenfoto's voorzien. Hoewel het boek in de eerste plaats is bedoeld voor alle imkers, is het ook zeer nuttig voor iedereen die betrokken is bij de aanleg en het onderhoud van beplantingen en voor telers van gewassen die voor de bestuiving afhankelijk zijn van bijen. Maar ook is het een informatief boek voor iedereen die geïnteresseerd is in de relatie tussen bijen en hun drachtplanten.

Douwe Th. de Graaf

Čihár, J. en J. Malý. Zoetwatervissengids. Vert. door Hetty Kluitenberg. Zwolle, La Rivière & Voorhoeve, 1981. 184 blz., afbn., lit. opg., reg. Prijs: f 22,50.

Deze zoetwatervissengids is oorspronkelijk afkomstig uit Tsjecho-Slowakije. Op zichzelf is het vertalen van een Tsjechische zoetwatervissengids niet zo'n slechte keuze, immers, de Donau

loopt gedeeltelijk door dit land en in deze rivier komen erg veel vissoorten voor, die ook elders in Europa voorkomen. Inderdaad komen in het boekje bijna alle zoetwatervissen die in Nederland voorkomen aan de orde. Behalve enkele voor Nederland zeldzame soorten is de enige echte omissie de Tiendoornige stekelbaars. Naast de in Nederland voorkomende soorten worden ook nog veel soorten besproken die hier niet voorkomen.

De opbouw van het boekje is zodanig, dat telkens op een linkerpagina een vissoort wordt besproken, op de rechterpagina wordt deze dan afgebeeld. Apart van de bespreking is een kolommetje opgenomen, waarin kort wat kenmerken van de soort genoemd worden. Meestal beperken deze gegevens zich tot de maximale lengte (de lengte die de vissen gewoonlijk bereiken en die in vele gevallen korter is dan de maximale lengte wordt meestal niet vermeld), het gewicht en iets over de vinnen; daarnaast soms nog iets over de vorm en de tekening van het dier. Het betrekkelijk summier zijn van deze gegevens is hinderlijk, vooral ook omdat in het boek een determinatietabel ontbreekt.

Bij de bespreking van de soort zelf worden gewoonlijk uiterlijk, paaitijd en verspreidingsgebied beschreven. De verspreidingsgegevens zijn daar waar het van toepassing is aangevuld met Nederlandse gegevens. Deze laatste komen goed overeen met die in de Wetenschappelijke Mededelingen van de K.N.N.V. nr. 108, Zoetwatervissen van NIJSSEN EN DE GROOT (1975); ze zijn alleen wat minder gedetailleerd.

De afbeeldingen van de vissen bestaan uit ingekleurde tekeningen. Telkens is bij deze tekeningen in de vorm van pictogrammen het voedseltype aangegeven. De pictogrammen zijn zo opgezet, dat telkens één soort een hele groep voedseldieren of -planten vertegenwoordigd. Zo is bijvoorbeeld bij alle vissen die slakken eten een poelslak afgebeeld.

Samenvattend kan gesteld worden, dat deze zoetwatervissen-gids bijna alle in Nederland voorkomende zoetwatervissen bespreekt. De gegevens zijn echter niet erg gedetailleerd, en determinatie van vissen zal voornamelijk aan de hand van figuren moeten gebeuren.

A.J. Lever

Beiderbeck, Rolf en Ingo Koevoet. Plantegallen; Ontstaan en herkenning. Vert. en bew. door W. van Katwijk. Zutphen, Thieme, 1981. 126 blz., afbn., reg., lit. opg. Prijs: f 17,50.

Dit boek geeft beknopte informatie over de ontwikkeling van gallen, hun ontstaan en hun veroorzakers. Gallen worden in dit boek gedefinieerd als lokale en tijdelijke groeistoornissen van de plant, die optreden als reactie op aantastingen door andere organismen en in voedingsfysiologische relatie staan met de veroorzaker. In deze omschrijving passen dus ook de heksenbezems, de symptomen van de Eckelraderziekte bij kersen en de aardappelwratziekte, de uitbreiding van bastweefsel bij door Maretak geïnfecteerde bomen en de stikstofknolletjes bij veel vlinderbloemigen.

In de eerste helft van het boekje wordt op een voortreffelijke manier het fenomeen plantegal besproken. De veroorzakers van gallen, van viroïden, virussen en bacteriën tot schimmels,

rondwormen en insecten worden beknopt maar duidelijk besproken waarbij voorbeelden en illustraties doeltreffend zijn. Na een bespreking van de verschillende galvormen komen o.a. nog aan bod de inwendige bouw van gallen, de rol van plantehormonen, de voorwaarden voor galvorming en de economische betekenis van gallen.

Het determineergedeelte wordt voorafgegaan door enkele opmerkingen over het herkennen, verzamelen en prepareren van gallen. Terecht wordt in de korte literatuurlijst voor het determineren verwezen naar de uitgebreidere werken die hiervoor beschikbaar zijn. Het determineergedeelte bestaat uit ruim 80 kleurenfoto's gerangschikt naar de soort waardplant waarbij op overzichtelijke wijze verwekker, grootte, tijdstip en enkele bijzonderheden worden genoemd. Een goed register voltooit het boekje waarmee de auteurs en vertaler een goede zet gedaan hebben om de cecidologie op boeiende wijze bij meer mensen onder de aandacht te brengen.

Douwe Th. de Graaf

Wezeman, B. Biotheek 5. Emmen, Educatieve Dienst van het Noorder Dierenpark, 1981. Prijs: f 25,-.

Te bestellen door f 25,- over te maken op girorekening 927586 t.n.v. het Noorder Dierenpark, onder vermelding van Biotheek 1981.

De Biotheek, vervaardigd door de educatieve dienst van het Noorder Dierenpark in Emmen, is een doos, met daarin een aantal tekstkaartjes, schema's en "dingetjes" om te bestuderen of om proefjes mee te doen. Deze verschillende onderdelen vormen samen één geheel rond het onderwerp „geuren en kleuren" en het kan misschien het best omschreven worden als een doe-leerpakket over de natuur. Dergelijke biotheeken worden sinds enkele jaren vervaardigd over steeds wisselende thema's. Het Noorder Dierenpark geeft bovendien nog een tijdschrift uit, waarvan elk jaar een speciaal nummer de achtergronden van het jaarthema belicht. Dit jaar gaat het vooral om de functie van geuren en kleuren in de natuur en vanuit verschillende gezichtshoeken is dit onderwerp nader uitgewerkt op 25 verschillende kaartjes met bijbehorend practicummateriaal (aanwezig zijn bijv. buisjes met smaakstoffen, zakjes met geurstoffen, zakjes zaad van geurende en gekleurde planten, en ook uieschillen, aluin en schapewol om een verfexperiment uit te voeren). De teksten en proefjes kunnen in willekeurige volgorde worden bestudeerd en uitgevoerd, hoewel het werken in de aangegeven volgorde misschien de meest logische is. In een begeleidend boekje worden bovendien nog allerlei suggesties gedaan over mogelijke uitbreidingen van het onderwerp. In eerste instantie is de Biotheek opgezet voor de hoogste klas van de basisschool maar ook biologie-docenten van de laagste klas van het voortgezet onderwijs zouden bepaalde onderdelen, misschien wat verder uitgewerkt, in hun lessen kunnen gebruiken. Afgezien van zijn betekenis voor het onderwijs, is deze biotheek erg leuk voor iedereen vanaf ± 10 jaar die „spelerderwijs" met de natuur om wil gaan.

Clasien de Vries